• ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ •

MARIA NAZLE CORINALDI. – «PENSÉES RIMÉES» Padova, 1955.

Հայազգի Մարի Նազլը Քորինալտի «Pensées rimées» խորագրով հատոր մը հրապարակ հանած է Փատուայի մէջ 1955ին, բանաստեղծական շնորհալի զգացումներով լի։ Շնորհալի արդարեւ, ոչ միայն զգացումներու քնքշութեամբ, կնոջական փափկութեամբ, այլ եւ խոկումներու օծութեամբ։ Հատորը նուիրուած է իր զաւակներուն, եւ մանաւանդ իր Օլիվիային։ Առաջին մասը տաղարանին մ'երդէ արցունքի շիթերով մեկնումը իր որդւոյն դէպի պատերազմական ճակատ՝ Բ. Միջազգային կռիւներու օրերուն, երբ ան թողլով ընտանեկան քաղցր յարկը, որպէս բարձրաստիճան զինուորական իտալական բանակին մէջ, կ'երթար երիտասարդական խանդավառութեամբ իր բաղուկն ու տաղանդը ի սպաս դնելու ազատութեան դաղափարին։

«Je t'ai vu partir, glacée,
comme dans un songe ;
Tu n'est plus revenu,
ô chéri de mon coeur,
Depuis lors je t'attends
dans le doute qui me ronge».

Ո՞վ չի զգար հոս, «Celui que j'attends» երգին այս տողերուն մէջ մայրենի սրտին աղեխարշ զալարումը. մայր մը՝ որ կ'ապրի յիշատակովը իր զաւկին, եւ յոյսովը օր մը անոր վերադարձին Ռուսաստանի տափաստաններէն։

Դարձուցէք էջը, Avec lui–ն դարձեալ յուզիչ է արտայայտութիւններով մօր մը, որուն բովանդակ ներաշխարհը բռնուած է անցեալի անմոռանալի յուշերով.

«Je ne voyais la nature,
qu'en un seul être unique,
Je ne voyais que lui,
sous l'infini des cieux,
Les fleurs, les fleuves, les bois
en un immense cantique
Chantaient dans mon coeur
un hymne délicieux.»

Կը յաջորդեն երգեր, որոնք նկարագրութիւններ են պատերազմական շարժումներու, եւ որոնց մէջ կը տեսնէ վերակայութեամբ իր որդին՝ ձիաւոր՝ վառքի յաղթանակներ տանող, նետուած վտանգներու մէջ, հայրենիքի սիրովը տոչորուն։

Ամէնուրեք, ուր գտնայ կամ չրջի, որդւոյն յիշատակը կ'արթննայ իր մէջ, դիշեր թէ ցերեկ, փղձկումով եւ արցունքով զինքը տանջելու։ Ահա ծովեզերքը (Լիտոյի) ուր գտնուած են միասին, ահա տեսեակը՝ որ կը փսսի անոր մասին, որ կը պատմէ անցեալի յուշեր՝ մերթ դառն ու մերթ քաղցր, իր սրտին ուժգնագոյն եւս բարախել տալով։ Մանկութի՛ւնը։ Ո՜հ, գորովի ուրիշ մօթիւ մօր մը համար։ Անոր խարտեաշ մազերը որ կ'ինչնէին ճակատին, երբ դեռ պատանի կամ երիտասարդ, առոյգ ու եռանդուն, կու գար պատմելու մօրը բաներ՝ որ իրենք միայն կը հասկնային. անոր վառվռուն աչքերը, ժպիտը, շարժումները, այս բոլորը կը վերադառնան մարմին առած, շարժանկարի պատատի մը վրայ կարծես պատկերացած. (տե՛ս «L'enfant aux boucles d'or» !)։

Ահա չոգեկառքը Ռուսաստանի բանտարկեալներուն, որ կանգ կ'առնէ կայարան (Le train des prisonniers de Russie), չարատանջօրէն սուլելով։ Կը բացուին պատուհանները, կոչ ու աղմուկ կը լեցնէ մայթերը երկու կողմէն։ Կը բարձրանան ձեռքեր, կ'ինչնեն երիտասարդներ հիւծած, բայց ուրախ, եւ կ'ողջագուրուին իրենց մայրերուն հետ...։ Սակայն ո՞ւր է իրենը. սրտի ուժգին արեծփում, ընդունա՛յն յոյս... կ'ինչնէ խաւարը վերստին անոր հոգւոյն վրայ եւ անորոշութիւնը իր մը-ռայլ ծալքերուն մէջ կը պատէ դարձեալ խեղճ, ոդաւո՛ր մայրը։

Pensées rimées–ի առաջին մասը «Ombres grises» կը փակուի «Incertitude» բանաստեղծութեամբ.

«O mon enfant chéri,
où es-tu à cette heure?
Je te cherche sur la terre
je te cherche dans les cieux,
Ta pensée le matin
me réveille de bonne heure,
Ma pensée est à toi
lorsque je ferme les yeux».

Անստուգութիւնը կը տանջէ զինքը։ Ո՞ւր է, ի՞նչ պայմաններու տակ կ'ապրի ան, հեռու մայրենի յարկէն ու ծոցէն. տասներկու տարի է որ մեկնած է, եւ այդ տասներկու տարիները իրեն համար եղած են իսկական տառապանքի տարիներ։ Ո՞ւր է, մի՛ գուցէ արդէն փղած է երկրաւոր կապերը առանց վերջին ողջոյնի, ու արդէն անցած սահմանը դէպի աստուածային յաւիտենականութիւնը։ Բանաստեղծուհին հաւատքի ամուր հիմեր ունի եւ քրիստոնէական յոյսի սփոփիչ զօրութիւնը։ Տեսէք թէ ի՛նչպէս կը վերջացնէ իր այդ բանաստեղծութիւնը.

«Que dois-je désirer,
te revoir sur cette terre?
Ou bien aller vers toi
si déjà tu es loin,
Au delà de cette vie
et plus près du mystère
Qui réunit les âmes
dans le bonheur certain».

Pensées rimées–ի երկրորդ մասը «Les espoirs», կը վերագրէ, ուրիշ ներշնչումներու հետ խառն, իր սրտին մեծագոյն ցաւը։ Ի՜նչքան սիրուն, եւ ի՜նչքան հաւատքով ու սիրով առլցուն է իր «Espoir en Dieu» երգը, ուր այլեւս համակամած է, եթէ աստուածային բարութիւնը եւ աստուածային կարգադրութիւնը առած տարած է իր սիրելին։

Երրորդ մասը իր տաղարանին կը կրէ «Ombres roses» տիտղոսը։ Հոս Մարի Նազլը կը յայտնուի ջերմ, զգայուն լարերու քերթողուհի մը փափուկ քնարականութեամբ։ Իր ներշնչումները առնուած բնութենէն, սրտէն, կանացի զգայնութենէն ամէն զղջորիկ անդրադարձումներէն, են խկապէս սիրունէն, քնքուշէն վեր գեղեցիկ քնարերգութիւններ։

Միակ ցաւը որ ունեցայ այս էջերը կարդալով, այն է, որ Մարի Նազլը Վորուստ մրն է մեր գրականութեան համար։ Եթէ հայերէնը ըլլար իրեն ընտանի, եւ եթէ ունեցած ըլլար բախտը հայկական միջավայրի մը մէջ ապրած ու զարգացած ըլլալու, այսօր մենք կրնայինք Սիպիլ մը ողջունել իր մէջ։ Մինչդեռ նէ, Ֆրանսական արդէն իսկ ճոխ գրականութեան ածուներուն վրայ կ'աւելցնէ իր սրտին փունջն ալ եւ կ'ըլլայ քոյր մը Նօայլին, փոխանակ մեր Սիպիլին։

Ֆրանսական ձեմարանին ընդհանուր քարտուղարը Raoul Villedieu հպարտութեամբ կը ներկայացնէ Մարի Նազլին սաղմոսերով, հրատարակուած հատորին ընկիզբը.

«Recueil de poèmes destiné à l'émouvant souvenir des enfants d'une Poétesse de belle sensibilité. Spontaneité, fraicheur d'âme, nostalgie, donnent à ces poésies une nuance et une résonnance qui créent l'émotion».

Եւ արդարեւ յուզումը, բնական բուղխը, զգացումի թարմութիւնը, կարօտի լացը ամէնէն առաջ կ'ազդեն ընթերցողին վրայ հայազգի քերթողուհիին բանաստեղծութեանց մէջ։ Ու մենք այս համառօտ դրախօսականը նուիրելով անոր հատորին, կը համարինք ըստ բաւականի ներկայացուցած ըլլալ զինքը հայ հասարակութեան։

Հ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆ